

JEZERSKI VRH

Broj 8 - decembar 2023. godine - izlazi tromjesečno - besplatan primjerak

LEGENDA o nestanku rijeke Cetinje

Strana 15.

Priča o prirodi lovcu i čovjeku

Strana 12.

GLAVNI I ODGOVORNI
UREDNIK:
Božidar Proročić

ZAMJENIK GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA:
Veselin Živanović
Ana Uskoković

REDAKCIJA:
Dr Zlatko Bulić
Veselin Živanović
Rada Adžić
Belma Šestović
Borislav Cimeša
Dr Gordana Kasom
Branko Borilović
Sanja Bajović
Petar Špadijer
Snežana Didanović
Željko Starčević
Boban Redžepagić

DIZAJN I TEHNIČKA PRIPREMA:
Nada Stojanović

FOTOGRAFIJA:
Božidar Proročić

IZDAVAČ:
Crnogorski kulturni forum

Vlasnik časopisa NVO ZELENI LOVČEN-GREEN
LOVČEN, CETINJE
Sjedište Lovčenska 19. Cetinje
Udio: 100%
Odgovorno lice: Božidar Proročić
PIB: 11080103

List je registrovan kod Ministarstva javne uprave
digitalnog društva i medija pod brojem 808

TIRAŽ: 500

ISSN 2950-7502
Cetinje, Lovčenska 19
e-mail: bozidarprorocic1979@gmail.com
zeleni.lovcen@gmail.com
broj tel. redakcije: 067-497-024
viber i whatsapp

Dragi čitaoci Jezerkog vrha,

Sretan vam dolazak 2024. godine! Neka vam nova godina donese obilje ljubavi, radosti i inspiracije. Želimo vam čestit i uspješan početak godine, ispunjen zdravljem, srećom i prosperitetom.

U ovoj posebnoj čestici, želimo vam skrenuti pažnju na ljepote koje krase Lovćen i njegovu primorsku podgorinu. Neka vam ova godina bude poput vrha Lovćena - visoka, sa jasnim pogledom na sve lijepe trenutke koje život donosi.

Neka vaša srca budu ispunjena toplinom sunca koje miluje primorsku podgorinu, a duša neka se uzdiže poput staza koje vode do vrha Lovćena. Neka svaki korak bude korak ka novim spoznajama, ljepotama i ličnom napretku.

Hvala vam što ste s nama dijelili još jednu godinu, čitajući i istražujući svijet oko nas. Neka vaša putovanja kroz stranice Jezerskog vrha budu isprepletana čarolijom riječi i ljepotom Lovćena.

Želimo vam puno ličnog mira, ljubavi i blagostanja u godini koja dolazi. Neka 2024. bude godina u kojoj ostvarujete svoje snove i ostvarujete i dajete najbolji dio sebi i drugima.

U OVOM BROJU

Životni put Gojka Kustudića, hroničara sa majstora

Piše: Božidar Proročić

Priča o prirodi lovcu i čovjeku

Piše: Boban Redžepagić

KORALI

Piše: Dr Vesna Mačić

Kuća Gojka Kustudića na Majstorima

Životni put Gojka Kustudića hroničara sa majstora

Piše: Božidar Proročić, književnik i publicista

Gojko Kustudić, rođen u selu Majstori 1959. godine, nosi sa sobom duboko ukorijenjen odnos prema svom rodnom kraju. Njegov životni put počeo je kao bosonogi petogodišnjak koji je čuvao jagnjad na prostranim dolinama Majstora, ne sluteći da će ta sredina postati njegova vječita inspiracija. Majstori, smješteni na 1211 metara nadmorske visine, okruženi planinskim vrhovima sa pogledom prema Crnogorskom primorju, postali su kulisa njegovih uspomena i priča. Prva školska iskustva

vezao je za Mirac, a prva slova i četiri razreda osnovne škole završio je u tom prelijepom selu njeguškog podvršja. Put koji je prolazio kroz Majstore, Koložunje, Poda i Čavore predstavljao je ne samo školski put već i put odrastanja ispunjen susretima i prijateljstvima. Na tim školskim stazaama, Kustudić je razvio neraskidiva prijateljstva sa porodicama Čavora a boravak u njihovim kućama tokom teških vremenskih uslova ostavio je trag u njegovim uspomenama. Nakon četvrtog razreda, nastavio je školovanje u Kotoru, gdje je uspješno završio osnovnu školu a zatim opštu gimnaziju. Potom je upisao i završio Filozofski fakultet u Nikšiću. Radni vijek

dića,

proveo je u preduzeću "Autoboka" u Kotoru, sve do trenutka penzionisanja.

Danas, kao penzioner, Gojko Kustudić sa entuzijazmom, ljubavlju i predanošću posvećuje vrijeme sakupljanju i čuvanju priča i uspomena vezanih za Majstore i Njeguše. Njegova posvećenost očuvanju tradicije i priča o zavičaju čini ga hroničarem koji brižno čuva kulturnu baštinu svog kraja. Dok je odrastao uz ognjište svoga đeda Nikole, i oca Neđeljka u dugim zimskim noćima je slušao mnoge drevne i lijepe priče, legende, epske pjesme o svojim precima koji su bili čuva-

Sjednik na Lovćenu sa Njegušima prvi lijevo Gojko Kustudić, desno Božidar Proročić

ri granice između Stare Crne Gore, i Mletačke Republike, o tome kako se putovalo, trgovalo, živjelo, ratovalo na padinama Majstora, čiji se pogled pruža prema Jadranskom moru. A selo Majstori, pamti mnoga stada ovaca koja su se bijeljela na njegovim dolovima, slamene kuće u kojima je živjelo po desetak članova porodice. Majstori pamte lijepu slogu kada su jedni drugima bili sve u mnogim teškim a posebno onim ratnim vremenima iz perioda II Svjetskog rata. Ginuli su Kustudije-Kustudići, na braniku Crne Gore. Ginulu i stradali za Crnu Goru i njenu svestu slobodu. Zapisuje Gojko Kustudić, sve što je vezano za Majstore, priče, legende, pjesme, istorijske događaje, običaje, toponime, anegdote, priče o kumstvima i pobratimstvima zapisuje i čuva od zaborava sve one Kustudije-Kustudiće, koji su se silom prilika i različitih društveno-političkih okolnosti raselili širom svijeta. Na taj način on čuva neke od najvrijednih stranica istorije vezane za Majstore. Gojko Kustudić, svoje Majstore, doživljava kao neku prelijepu, oazu sakrivenu u planinskim lancima Lovćena, koja neprekidno ispred njega čuva sjećanje na prošlost, njegove pretke, svetinje i sve male i velike stvari koje

čine mozaik postojanja Kustudija-Kustudića. Sve što je do sada zapisao ili publikovao čini inspiraciji i stvaralački motiv, što nam upravo govori o velikoj i neraskidivoj vezi između autora i Majstora na kojima je odrastao.

U beskraju planetarnih vrijednosti, gledano simbolički sa prostora Lovćena, postoje, i oni ljudi i ona mjesta koja nas čine fizički, mentalno a iznad i ispred svega duhovno jačim. Majstori, su najveća inspiracija ovog hroničara, on je njima u svojim zapisima udahnuo dušu, vrativši im makar na tren onaj dio slavne prošlosti i blještavog sjaja. Majstore je povezao kroz prošlost i sadašnjost, ljude i vrijeme, sudbine i vjekove. Na tim svojim često nostalgичnim putevima Kustudić, pravi izuzetno snažne zavičajne refleksije, koje mogu svima a posebno mlađima da posluže kao izvor i uzor. Što je nama svima rodni kraj na tom ljutom kršu ako zauvijek ode-mo sa njega ako zaboravimo sjene predaka ako se ne osvrnemo iza sebe. Gojkov dom je tamo gdje je Lovćen, Stara Crna Gora. Majstori snivaju svoj san dok je prvi decenbarski snijeg prekrrio bjelinom ove prostore. Djetinjstvo u sjeni stare bukve uz prve korake pored lovćenskih zvončića koji rastu iz pukotina stijena, miris pokošenog sijena, sumrake i suton uz zvuke pastira koji na svojim frulama sviraju najljepše melodije, jedno guvno na kom se vrhla raž, ovas, pšenica, ublići Kustudića, Ošnja lokva, ublovi u Popovim dolima, vruća pogača i pečeno meso ispod sača. Sve je to ostalo tamo, a sve ga je to vuklo i podstaklo da u svojoj koautorskoj knjizi „Zapisi sa Njeguša” zajedno sa (Lazarom Božovićem) makar na tren odškrine vrata prošlosti ne samo Majstora, već i čitavih Njeguša.

Gojko Kustudić, je odavno shvatio da zavičaj predstavlja najznačajniji dio u izgradnji sopstvenog (crnogorskog) identiteta i da je ta komponenta vrlo je značajna i u drugim kategorijama prije svega: antropološkim, sociološkim, demografskim i etnološkim. Majstori su za Kustudića, magična alhemija jača od života natopljenog prošlošću i svetih prostora na kojima se susreću nasleđe i običaji. Meša Selimović ističe: „Nije to samo neobjašnjiva veza između nas i zavičaja, već i koloplet nasleđa, istorije i cjelokupnog životnog iskustva vezanog za svoj kraj.” Dosađajući životni put Gojka Kustudića, protkan je je najvećim ljudskim i moralnim vrijednostima i

idealima posvećenosti. Prostori Majstora, široki razasuti na četiri strane. Kustudije-Kustudići gdje god da su, gordo i ponosno čuvaju svoj jezik, svoju vjeru i crnogorstvo. Čuvaju svoje Njeguše i Lovćen i Majstore u srcu. Svaki se Njeguš „ponekad pretvori” u lovćenski zvončić, u kojem gorštak pokušava pronaći sebe i odgovore na suštinska pitanja. Pitanja istorijskih sudbina i slobodarskih težnji ljudi koji su živjeli i koji žive za odgovore na dosta teške izazove prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Ljepota Majstora je izazov za sve dobronamjerne ljude. Toliko ljudi bliski, iskreni, gostoprimni, inteligentni a nikako sunce da spusti zrak topline na ovaj prostor koji će ih vječito obasjati. Jer luče slobode neprekidno sijaju. Opstaju Kustudije-Kustudići opstaju kao lovćenski zvončić u svoj svojoj ljepoti ali i surovosti kamenog mora koje ih okružuje.

Sa naselja Trojica, u opštini Kotor njegov pogled je vječito uprt ka Lovćenu i Majstorima. Kaže se da mjesto svog rođenja čovjek ne može birati, i da se moglo naš junak priče bi opet odabrao Majstore i Njeguše. Iako su mnogi Kustudije-Kustudići već decenijama daleko od svog zavičaja. Rodni zavičaj i nostalgija Kustudija-Kustudića prema Majstorima, se prikazuje u najlepšem svijetlu i velikom značaju, sa uspomenu koja su toliko lijepe (a često i gorke) da je u njih teško povjerovati. Zavičajnost nam se javlja u bojama svjetlosti nebeskog i zemaljskog porijekla, ili kao magija toplote i života, gdje se svjetlost rađa, sanja i prelijeva iz duše u svakodnevnu misao koja luta ka dalekim obalama Mediterana. Duh zavičaja lepršav, očarava, usrećuje. Takve nostalgичne slike, uvijek tople, pojedine štite, dok druge proganjaju. Kad bi se patnja i stradanja Kustudija-Kustudića kroz dugu istoriju mogla prodavati, gdje bi mnogima bio kraj pitam se u sebi? Mađarski pjesnik i političar Ferenc Kolcsej (1790-1838) jednom je zapisao: „Kome u srcu ne živi domovina, (rodni kraj) taj se svugdje može smatrati prognanikom, u duši mu je praznina koju ne ispunjava nikakva stvar, nikakvo osjećanje.” Gojkovi rodni Majstori, su počeli prvo stidljivo, a zatim sve glasnije i jasnije da nam pričaju svoje životne priče. Gojkove su priče teške i izuzetno emotivne, jer mnogi nisu nikada željeli da odu sa svog rodnog ognjišta, ali su morali, spašavajući često goli život. Gojko Kustudić, je osjećao veliki dug prema svakoj stazi koju je sam gazio, od Majstora i Lovćena

do Boke Kotorske od dječaćkih do mladalačkih dana, uz poštovanje prema svakoj kamenici sa koje je bezbroj puta žeđ gasio, prema svakom lovčenskom zvončiću, prema drugovima sa kojima je sam odrastao, prema rodnoj kući i ognjištu, prema ocu i majci, svome djedu i svim precima koji su ostavili dubok i neizbrisiv trag na Majstorima. Zapisah ovu priču o ovom tihom i neumornom neimararu koji je zaslužio i zavrijedio svu pažnju i poštovanje za ono što daje najbolje i najiskrenije od sebe a to je ljubav prema svom rodnom kraju i svojoj jedinoj domovini.

Majstori, poput starih čuvara vremena, nisu samo pašnjački kamenjari koji gledaju ka nebu; oni su živopisni svjedoci vjekova, pejzaž nezaboravnih priča i čuvari čarobnih predjela. Kroz pero hroničara Gojka Kustudića, ova planina postaje više od geografske odrednice - postaje živi muzej, mesto gdje se svaka priča isprepliće sa vjetrom koji njiše krošnje i sokolovima koje plešu na nebu. Majstori, uvučeni između planinskih vrhova, ne samo da pružaju vizuelni spektakl već se pretvaraju u nešto što ima dublji značaj.

To postaje prostor gdje prošlost, sadašnjost i budućnost plešu zajedno, gdje koraci svakog čovjeka postaju dio bezvremenske simfonije. U srcu ove planine, Gojko Kustudić, svojim perom postaje arhivar uspomena. Njegove riječi postaju niti koje povezuju generacije, mjesto gdje prošlost diše sa punim plućima i gdje sadašnjost osjeća puls istorije. Svaka rečenica koju napiše postaje čin očuvanja naslijeđa, čuvanja od zaborava onog što Majstori predstavljaju. Majstori nisu samo fizički pejzaž; oni su i duhovno utočište. U svakom kamenu leži priča, u vazduhu se osjeća prisustvo vremena. Esej o Gojku Kustudiću postaje putovanje kroz dušu tog mjesta, poziv na buđenje ljubavi prema zavičaju, na čuvanje svakog trenutka koji čini ovo mjesto posebnim. Ova priča nije samo o planini; to je pisanje ljubavi prema zavičaju. Majstori postaju ne samo geografski pojam već i emocionalna stvarnost, poziv na čuvanje i slavlje svakog aspekta ljepote koja se krije u svakom kamenju i svakoj uspomeni. To je neizbrisiva pesma koja poziva na očuvanje duše jednog mjesta i njegove bezvremenske priče.

Crkva Svete Trojice koju je Kralj Nikola posvetio Kustudijama-Kustudićima na selu Majstori

Krsto Pejović, pionir botanike i floristike Lovćena i Njeguša

Piše: Božidar Proročić

U sklopu našeg nastavka istraživanja i prezentovanja prirodnih ljepota NP „Lovćen“ odlučili smo da posjetimo i da se poklonimo sjenama prvog crnogorskog botaničara sa Njeguša Krsta Pejovića. Posljednju sedmicu mjeseca decembra 2020. godine odlučili smo da posvetimo ovom velikom imenu crnogorske floristike i botanike. Krenuli smo da obiđemo staze kojima je ovaj pionir botanike slavu Crne Gore u floristici pronio Evropom. Dan je bio sa povremenom kišom i tamnim oblacima. Staze Krsta Pejovića ali i naš današ-

ni obilazak je vodio od Lovćena, Međuvršja, Kuka, Štirovnika, planinskog prevoja Krstac, do zaselka Dugi Do u samim Njegušima. Razmišljali smo kolika je to bila magija ljubavi prema flori. Došli smo u zaselak Dugi Do u Njegušima đe je rođen Krsto Pejović. Njegova kuća se nalazi na samom ulazu u zaselak sa desne strane puta. Kuća je urađena od pravilno klesanog kamena, vidi se da je obnovljena i očuvana. Na fasadi kuće nalazi se mermerna ploča na kojoj su ispisana imena članova porodice sa godinama rođenja i smrti kao i sa njihovim zaniman-

jima. Pored kuće, na svega pedesetak metara, nalazi se crkva Svetog Nikole ispred koje su sahranjeni članovi porodice Pejović, među njima i Krsto. Na lijepo uređenom groblju potražili smo njegovo grobno mjesto. Kada smo ga pronašli poklonili smo se njegovim sjenama i napravili snimke. Kroz dalji tekst prezentujemo kakav je zapravo bio njegov život, odrastanje i kako je počela ljubav prema floristici i botanici.

Brojni istraživači početkom XIX vijeka pokazuju veliko interesovanje za florističko bogastvo Lovćena i podlovćenkog kraja. To su bili poljski, češki, italijanski, njemački botaničari i geografi koji su sakupljali podatke o flori i fauni zaleđa Boke, a posebno Lovćena i Njeguša. No, njihova brojna floristička i naučna dostignuća ne bi bila moguća da nije bilo prvog pionira crnogorske botanike Krsta Popova Pejovića, rođenog na Njegušima 1862. godine u uglednoj porodici sveštenika. U florističkoj literaturi pronalazimo podatke o ovom istraživaču. Zahvaljujući njegovom sakupljanju biljaka na Lovćenu, Crna Gora će postati poznata brojnim naučnicima i istraživačima.

Krsto Pejović je svoj prvi kontakt uspostavio sa Antoniom Baldačijem 1890. Godine koji je između 1885. i 1910. najmanje 14 puta posjetio našu Crnu Goru. Zahvaljujući istraživanjima koja je tada obavio, stekao je zavidnu naučnu reputaciju. Krsto Pejović je dobro poznao italijanski jezik pa su ga tadašnje vlasti odredile da bude vodič istraživačima. Tako je počela uspješna dugogodišnja saradnja Krsta Pejovića sa Antoniom Baldačijem kao i njegovo uspješno povezivanje sa drugim botaničarima Evrope. Baldači u svojim rukopisima sa posebnim emocijama opisuje Krsta Pejovića ističući sve njegove vrline. (Baldači: Botanička istraživanja u Crnoj Gori. In: Vukić Pulević i Danijel Vincek. Crna Gora vrata Balkana - putopisi i zapisi evropskih botaničara strana 669). Svoja zapažnja Baldači je pretočio u svoj prvi rad iz botanike koji je objavio baš u Crnoj Gori. Ovaj njegov rad pod naslovom „Bilje cetinjskog polja“ objavljen je u cetinjskom listu „Glas Crnogorica“ u osam nastavaka. On predstavlja ne samo prvi rad o crnogorskoj flori, već vjerovatno i prvi prilog iz prirodnih nauka uopšte publikovan u Crnoj Gori. Njegova dva dugotrajnija istraživanja finansijski je pomogao i crnogorski knjaz Nikola. (Antonio Baldacci, Scritti adriatici I, str. X, XVII.

Antonio Baldacci, „Bilje cetinjskog polja“, Glas Crnogorica, XV/ 1886, br. 28 (15. VII), str. 1–2; br. 29 (22. VII), str. 1; br. 30 (29. VII), str. 1–2; br. 32 (12. VIII), str. 1–2; br. 33 (19. VIII), str.1–2; br. 34 (26. VIII), str. 1–2; br. 37 (16. IX), str. 1–2; br. 38 (23. IX), str. 1–2. 585 Vukić Pulević, „Osvrt na probleme crnogorske fitonimije“, Lingua Montenegrina, II/ 2009, br. 3, str. 68.) Će god je ovaj poznati italijanski istraživač išao na botaničkim istraživanjima, sa njim je bio Krsto Pejović ne samo na području Lovćena i Cetinja već i širom Crne Gore. U svojim obimnim zapisima-putopisima Baldači navodi da je Krsto Pejović dobro naučio da sabira i preparira biljke, navodi jedan floristički prilog u kom je Krsto Pejović sakupio 17 različitih biljaka na rodnim Njegušima.

Češki botaničar i istraživač Josef Rohlena (1874-1944) je na pravi način afirmisao doprinos i ulogu Krsta Pejovića. Nakon prvog dolaska u Crnu Goru u maju 1901. godine upoznao se sa Krstom Pejovićem i sa njim ostvario plodnu saradnju i prijateljsvo koje će trajati punih 40 godina, obojica će ostati posvećeni ljubavi prema botanici i floristici. Sa svog drugog putovanja po Crnoj Gori Josef Rohlena je zapisao: „Prije nego što završim, ne bih htio da propustim da pomenem mog vodiča Krsta Pejovića koji me doduše zbog bolesti nije mogao pratiti na mom drugom putovanju kroz Crnu Goru, ali mi je zato vrijedno sakupljao biljke u okolini svog mjesta koje mi je slao u lijepo prepariranom stanju.“ („Botaničari i Crna Gora“, Vukić Pulević, 2006 godine, Podgorica)

Krsto Pejović je pripremao i slao u Prag Josefu Rohleni prilično sadržajan i obiman herbarski materijal, uglavnom sakupljen na padinama Lovćena i Njeguša. Tako u trećem prilogu flori Crne Gore, Rohlena navodi pored biljaka koje je sam sakupio još 140 vrsta koje je prikupio Krsto Pejović. U četvrti prilog flori Crne Gore Josef Rohlena unosi puno vrsta koje je sam Pejović sakupio. Među njima otkriva i opisuje jednu do tada nepoznatu vrstu (lat: *Crepis vandasii*) koju je Pejović pronašao na kamenjarima samog Lovćena iznad Njeguša. Rohlena je imenuje u čast Vandasa, poznatog češkog botaničara tog vremena. Kasnije je Krsto Pejović otkrio još jednu endemičnu vrstu za to područje kojoj Rohlena daje ima po Lovćenu (lat: *Lamium lovcenicum*). U petom prilogu Rohlena pored svojih navodi još i 104 vrste što je Krsto Pejović

pronašao na Lovćenu i Njegušima i oko destak biljaka iz okoline Cetinja. U uvodu ovog rada Jozef Rohlena na sljedeći način karakteriše Krsta Pejovića: „Pejović je jednostavan čovjek, ali je napravio čitav niz vrijednih pronalazaka i svojim revnosnim sakupljanjem stekao značajne zasluge na području flore svoga zavičaja. Bilo bi poželjno ako bi neko od crnogorskih intelektualaca poklonio pažnju istraživanju zavičajne flore.“ („Botaničari i Crna Gora“, Vukić Pulević, 2006. Godine, Podgorica). U svim svojim priložima priložima (bilo ih 12) Jozef Rohlena prikazuje biljke koje je Pejović sakupio i nijedan put ne propušta priliku da se zahvali svom prijatelju i saradniku. Rohlena se svom prijatelju i saradniku Krstu Pejoviću odužio na taj način što je tri nova varijeteta biljaka nazvao po negovom imenu (prim aut: ovo je jedan od primjera koliko malo znamo o nama samima). Tako u dolini Zete kod Spuža raste biljka (lat: *Potentilla recta* var. *pejovici*), kod Bara (lat: *Dipsacus laciniatus* var. *pejovici*) a za Krstove rodne Njeguše opisana je (lat: *Scabiosa ochroleuca* var. *pejovici*). Tragove o sardanji Krsta Pejovića i prijateljstvu sa Rohlenom ostali su ne samo u stručnim i naučnim publikacijama već i u ličnoj prepisci. Tako je sačuvana i jedna razglednica koju je Rohlena uputio Krstu Pejoviću na adresu: Krsto Popov Pejović, botaničar, Njeguši, Crna Gora, Jugoslavija. Prenosimo integralno njen dio u kom se kaže: „Dragi Krsto, poslao sam ti malu knjigu u koju sam unio jednu biljku iz Krstaca (sa žutim cvijetom-kao mali čičak sa debelim, kao koža, lišćem) i dao ime *pejovicii*!. Traži još! i ne zaboravi na ovu biljku iz Lovćena sa dlakavim listom koju sam poslao kao mustru. Nadam se da ćeš dosta dobrih biljaka poslati. S pozdravom J. Rohlena“ („Botaničari i Crna Gora“, Vukić Pulević, 2006. Godine, Podgorica). Na dan otkrivanja spomen ploče na rodnoj kući Jozefa Rohlene 2. juna 1984. godine održan je i skup posvećen ovom poznatom botaničaru povodom 110 godina rođenja i 40 godina od smrti. Na tom skupu je pored Rohlenovog imena najčešće pominjano ime Crnogorca Krsta Pejovića, kako u referatima tako i u slobodnim razgovorima. Čerka Jozefa Rohlena, Ružena Krčalova, iznijela je niz sjećanja, uspomena i priča njenog oca o Krstu Pejoviću. U publikacijama sa tog skupa priložena je i zajednička slika Jozefa Rohlene i Krsta Pejovića. Najveći dio biljaka koje je Krsto

Pejović sakupio na Njegušima i Lovćenu ne razlikuju se ni po čemu od biljaka koje su sakupljali profesionalni botaničari. Pejović je svoje biljke sakupljao i preparirao sa preciznim naznakama lokaliteta i datuma sabiranja sa dovoljnim brojem primjeraka. Jozef Rohlena je duplikate Pejovićevih biljaka slao mnogim botaničarima i muzejima u Evropi, te se njegove biljke, pored Praga, mogu sresti u poznatom Kew-herbarijumu kod Londona, kao i u Beču, Budimpešti, Berlinu, Padovai. Velikan crnogorske floristike Krsto Pejović je umro 1940. godine na Njegušima gdje je i sahranjen.

Nakon „Beitrag zur Flora Montenegro“, djela u devet tomova koji su objavljivani u nastavcima do polovine 20-tih godine, njegov cjelovitni rad krunisan je monumentalnim opusom „*Conspectus Florae Montenegrinae*“, u kojem je popisao sve poznate biljne vrste koje rastu na teritoriji Crne Gore, a od kojih je cijeli niz sam, ili sa Krstom Pejovićem, otkrio i prvi opisao. Mala, ali veoma aktivna komuna crnogorskih botaničara i danas s ponosom upozorava na Rohlenovu naučnu zaostavštinu. Po Rohleni je do sada bilo nazvano trideset vrsta biljaka, od kojih osamnaest

predstavljaju endeme (Vukić Pulević, „Bibliografija o flori i vegetaciji Crne Gore“, Titograd 1980; isto, Josef Rohlena, „Građa za vaskularnu floru Crne Gore; dopuna „*Conspectus Florae Montenegriane*“ Josefa Rohlene, Podgorica 2005; isto).

Putovanja Krsta Pejovića sa Antoniom Baldačijem i Jozefom Rohlenom kroz bespuća od Njeguša i Lovćena, preko Komova, Sinjavine i Durmitora, kao i njihovo prijateljstvo učinili su trajnu uspomenu na Krsta Pejovića, da protok vremena i istorije ne baci tamu na njegov častan život i posvećenost floristici. Naučni zapisi su ovjekovječili njegovu ulogu. Ime Krsta Pejovića će ostati trajno u nauci. A da li smo mu se mi u Crnoj Gori odužili na pravi način? Nijesmo. I to je nešto što govori o našem mentalnom sklopu, da su naši istaknuti pojedinci, makar oni bili i pioniri u mnogim oblastima nauke, ostali ovako zaboravljeni i zapostavljeni. Zato ovaj omaž Krstu Pejoviću neka bude podstrek svim mladim botaničarima koji izaberu da se bave naukom na prelijepim predjelima ne samo Lovćena već i čitave Crne Gore koja predstavlja jednu veliku botaničku baštu na otvorenom.

Piše: Veselin Živanović

LJEKOVITA SVOJSTVA JAGORČEVINE

Jagorčevina (Lat. *Primula veris* Huds) široko rasprostranjena na području Lovćena i u njegovoj podgorini. Opis: Biljka je pokrivena žljezdastim dlakama sa crvenim glavicama. Listovi su jajasti, na naličju dlakavi, a cvjetovi su na štiti na vrhu stabljike. Čašica je naduvana sa jajastim zubcima, cvjetovi su tamnožuti sa skupljenim režnjevima krunice i pet crvenožutih pjega u ždrijelu. Raste u srednjoj i južnoj Evropi i na Kavkazu, na sunčanim livadama i ispod svijetlih žbunova u brdskim i planinskim krajevima. Kao ljekoviti dio biljke koristi se: Osušen korijen (*Primulae radix*) i cvijet (*Primulae flos*). Hemijski sastav: Korijen jagorčevine sadrži 5-10% triterpenskih saponina, fenolne glikozide i hinone. Cvijet sadrži do 2% saponozida, flavonoi-

de, i enzime. Svježe mlado lišće jagorčevine je bogato vitaminom C. Upotreba: Za razrjeđenje gustog bronhijalnog sekreta i olakšavanje iskašljavanja. U narodnoj medicini se koristi: Cvijet kod nervne uznemirenosti, straha, histerije i kod slabosti srca. Ograničenja u upotrebi: Kod osjetljivih osoba može da izazove alergijske reakcije ili tegobe u organima za varenje. Način pripreme i upotrebe čaja: Jednu kašičicu usitnjenog korijena preliti sa 200 ml hladne vode, zagrijati da proključa, posle 5 minuta procijediti i piti 4-5 puta dnevno po šolju čaja zaslađenog medom. Jednu kafenu kašičicu cvijeta jagorčevine preliti sa 200ml ključale vode, ostaviti da odstoji 15 minuta, procijediti i piti 2-3 puta po šolju čaja u toku dana.

Boban Redžepagić na Prokletijskim Planinama

Piše: Boban Redžepagić

Na istočnoj strani Vezirove Brade, na strmoj litici koja se uzdiže iznad teško dostupne potkapine, prizor koji se ukazuje čini se kao dijalog između čovjeka i prirode. U urezanim crtežima na stijeni, krstovi se prožimaju s figurama, a međutim, centralna figura je lovca. Lovac, prepoznatljiv po svom zategnutom luku i strijeli, prenosi nam priču o čovjeku koji je uspio ujediniti svoju sudbinu s prirodom, odražavajući tako duh prokletijskih planina

Priča o prirodi lovcu i čovjeku

Piše: Boban Redžepagić

Pećinski crteži na Vezirovoj Bradi otkrivaju zapanjujuću harmoniju između prirode, lovačke strasti i ljudske duše. Vezirova Brada, koja se uzdiže između čarobnih dolina Ropojanske i Grebajske, predstavlja prirodni amfiteatar, đe se svaka stijena i svaki vjetar podvrgavaju nježnom dodiru vječnih vjetrova, kreirajući tako jedinstveni ambijent za otkrivanje ovih drevnih artefakata. Na istočnoj strani Vezirove Brade, na strmoj litici koja se uzdiže iznad teško dostupne potkapine, prizor koji se ukazuje čini se kao dijalog između čovjeka i prirode. U

urezanim crtežima na stijeni, krstovi se prožimaju s figurama, a međutim, centralna figura je lovca. Lovac, prepoznatljiv po svom zategnutom luku i strijeli, prenosi nam priču o čovjeku koji je uspio ujediniti svoju sudbinu s prirodom, odražavajući tako duh prokletijskih planina.

Ovaj prirodni realizam koji dominira crtežima dočarava lik lovca na način koji se ističe kao odraz prvobitne veze između čovjeka i prirode. U tom istom liku, ne samo u ovom, već i u sličnim prikazima širom Evrope, od sjevernog Sibira do južnih Karpata i Rodopa, ili mediteranskih Pirineja, istra-

Prikaz lovca koji drži luk i strijelu

Boban Redžepagić na Prokletijama

živači muzičke praistorije otkrivaju vrača, centralnu figuru rituala, čija umjetnost stvaranja zvuka na zategnutom luku, osnovnom oružju u lovu, postaje poezija koja prelazi granice ljudske maštovitosti. Ovi crteži na stijeni očaravaju nas i dublje unose u divljinu prirode, smještajući priču na visinu od oko 1.300 metara nadmorske visine, na stijeni s nježno

žučkastim tonovima. Ova zagonetna figura lovca, koja se izdvaja iz gomile krstova, izgleda kao apokaliptična vizija među mnoštvom umrlih i izgubljenih, podsjećajući nas na korijene starije tradicije, đe čovjek, lovac i priroda stapaju svoje sudbine u beskrajnoj simfoniji.

LEGENDA o nestanku rijeke Cetinje

Priradio: Božidar Proročić, književnik i publicista

O rijeci Cetinji sačuvana je svega jedna legenda koja je u narodnom predanju bila prenesena u više varijanti. Jedno predanje vezano je za period kada su krajem XVII i početkom XVIII vijeka na Cetinju živjele porodice turskih trgovaca. Porodice turskih trgovaca su živjele u sjevernom dijelu Cetinja, njihove su bule silazile noću da peru rublje i da se kupaju u rijeci Cetinji. Pratili su ih muški članovi porodice da ih ko ne vidi ili ne napadne. Jedne noći bula Sajma je sišla da opere rublje, a pratio je njen sin jedinac Osman. Dok je ona prala rublje, sin se kupao. No, tokom mjesečne noći, koja je bila tiha i mirna, rijeka je odjednom postala brza i plahovita i njen sin Osman se utopio. Majka nije mogla da mu pomogne. Vratila se kući skrhana bolom zbog gubitka jedinca sina. Sljedeće noći sišla je na rijeku, uzela crno runo vune i bacila ga u rijeku s kletvom: „Kada ovo runo postane bijelo tada ti nestala“. Runo je postalo bijelo, a sama rijeka je nestala.

KORALI

Piše: Dr Vesna Mačić, naučni savjetnik Institut za biologiju mora

U prošlosti se vjerovalo da su koralni biljke koje se skamene kada ih izvadimo iz vode. Međutim, koralni su morske, sesilne životinje čija su živa tijela, polipi, prirasli uz čvrstu podlogu ili jedan uz drugog. Pojedinačni polipi su uglavnom radijalno simetrični, imaju cjevasto tijelo sa pipcima oko usta na gornjem kraju tela. Obično su do nekoliko centimetara dužine i nekoliko milimetara u prečniku, a kolonija od nekoliko stotina do nekoliko hiljada polipa može imati oblik žbuna, lopte, pera ili ne-

kog drugog oblika i mi obično te kolonije nazivamo koral. Koralni grebeni su među najraznovrsnijim i najbogatijim ekosistemima na planeti. Najveći broj koralni naseljava tropska i umjerena mora a Veliki koralni greben nalazi se uz istočnu obalu Australije i dugačak je oko 2300km tako da je to najveći živi organizam na svijetu.

Koralni su od davnina bili predmet interesovanja i koristili su se u izradi nakita, relikvija, ukrasa, a postoje i razne legende o njihovom nastanku i ljekovitosti, dok se u savremenoj medicini koriste prilikom presađivanja kostiju. Najpoznatiji je crve-

Lokacija / Location

SOPOT

Lokacija / Location

DRAŽIN VRT

BAŠTE ZLATNOG KORALA

GOLD CORAL GARDENS

©E. Tramito

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne Gore

Ulica Popa Jola Zeča bb
85310 Budva
Telefon: +382 33 45 27 09
Fax: +382 33 45 26 85

www.morskodobro.com
jpmdeg@t-com.me

Institut za biologiju mora

Put I bokeljske brigade 68
85330 Kotor
Telefon: +382 32 33 45 72
Fax: +382 32 33 45 70

www.ueg.ac.me/ibm
ibmk@ueg.ac.me

lat. *Savalia savaglia*

ni koral (Corallum rubrum) ali ih ima bijelih, narančastih, ružičastih, žutih, plavih i rijetko crnih.

Hrane se tako što pipcima hvataju manje organizme, uglavnom zooplankton, a takođe neki žive u simbiozi sa algama koje žive u tkivu polipa pa od algi dobijaju dio hrane. Veoma su osjetljivi na promjenu temperature pa ako je morska voda pretopla odbacuju alge i koral izbjijedi što se zove bijeljenje koral (eng. coral bleaching), a kasnije, ako se alge ne vrata on i ugiba.

Octocorallia imaju osmozračnu simetriju i osam perastih pipaka koji tako izdijeljeni povećavaju

moćnost hvatanja hrane. Uvijek su kolonijalni, a kolonije mogu biti od istih ili različitih polipa. Da bi kolonija bila kompaktnija neki luče kalcifikovane iglice tzv. sklerite koji se razlikuju između vrsta. Gorgonije još luče i proteinski skelet, dok je on kod crvenog koral potpuno kalcifikovan.

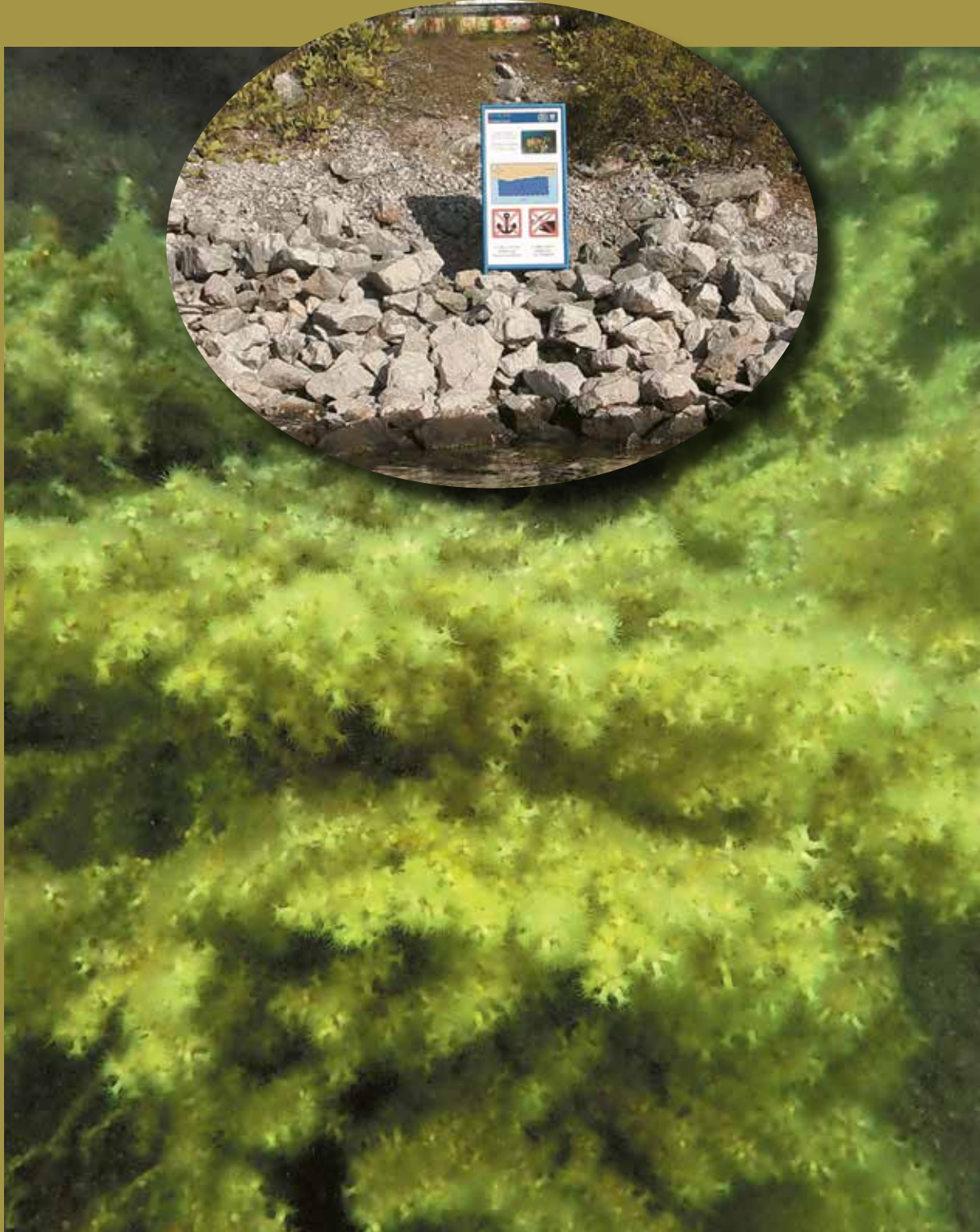
Hexacorallia imaju šestozračnu simetriju, pipci nisu perasti, poređani su u jedan ili više krugova oko usnog otvora pa grade krunu pipaka. Mogu biti pojedinačni ili kolonijalni a takođe mogu biti čvrsti koral ali i mekani koje nazivamo morske sase ili vlasulje.

***Savalia savaglia*, zlatni koral ili lažni crni koral**

Ima žbunast izgled a polipi su do 3cm dugački i zlatnožute boje pa otuda naraodni naziv – zlatni koral. Oko usnog otvora se nalazi do 30 pipaka koji su raspoređeni u dva niza. Ova vrsta je zapravo parazit na drugim gorgonijama koje prerasta lučeci proteinski skelet skoro crne boje. Raste veoma sporo, svega nekoliko milimetara godišnje tako da kolonije u Bokokotorskom zalivu visoke i do 1m ukazuju na njihov dug život na ovom području. Osim toga specifično je što se brojne kolonije nalaze u blizini vrulja (podmorskih izvora slatke vode) kod Sopota i Dražin vrta na relativno malim dubinama (od 10 do 25m) a procjenjuje se da ih u Bokokotorskom zalivu ima više nego u cijelom Sredozemlju zajedno.

Da bi zaštitili ovu dugoživeću vrstu korala na mjestima njenih naselja barke se ne smiju sidriti niti se smiju bacati vrše i ostali ribolovni alati koji lome ove krhke kolonije i uništavaju ih. Iz tog razloga su dvije lokacije u Bokokotorskom zalivu – Sopot i Dražin vrt, privremeno zaštićene odlukom Vlade Crne Gore od 2021. G. a u toku je procedura za stavljanje ovih lokacija pod trajnu zaštitu. Od 2021.g. lokacije Sopot i Dražin vrt su ograđene

bovama, označene na nautičkim kartama a postavljene su i informativne table na obali. Osim ovakve zaštite of fizičkog oštećenja u budućnosti treba raditi na promovisanju ovih lokacija u ronilačkom turizmu kao i u informisanju šire javnosti o važnosti i specifičnosti ovih populacija zlatnog korala po čemu je Crna Gora jedinstvena na nivou Mediterana.

Lov kao najstarija čovjekova djelatnost

Mladen Ćabak

Priroda je na području Crne Gore stvorila povoljne uslove za razvoj različitih biljnih zajednica, u kojima su svoja staništa našle i različite životinjske vrste. Ove prostore vrlo rano naseljava i čovjek koji se, od najranijeg svog postojanja, počinje baviti lovom. Prema pouzdanim istorijskim izvorima, prvobitni čovjek je živio od onoga što je ubrao sa drveta i što je našao na zemlji: korijenje, jestivo bilje, životinje i insekte koji su mu bili dostupni. Vremenom je evoluirao njegov um, pa se, sa oruđima koje je napravio, našao u poziciji da počne loviti. Koplje, luk i strijela postali su dio njegove svakodnevnice. Ne može se reći da su stari Crnogorci i njihovi preci u svojoj dugoj evoluciji bili drugačiji jer je proces bio univerzalan. Locirani u ljutom kršu, po prirodi stvari bili su upućeni na lov i ribolov. Čak i kada su se počeli baviti zemljoradnjom, lov im je bio i te kako potreban, jer skromni prihod od zemlje nije bio dovoljan za život i opstanak u ovoj sredini. Današ-

nja teritorija Crne Gore naseljena je na početku trećeg ledenog doba poznatog pod imenom Riss, prije oko 120.000 godina. Naseljene su one oblasti koje su pružale najpovoljnije uslove za život, a to su rubovi rječnih dolina i kanjona, u čijim su se krečnjačkim stranama formirale brojne pećine koje su služile za kraće ili duže boravke ljudi. Prve naseobine bile su Crvena stijena u dolini rijeke Trebišnjice (sjeverozapadni dio Crne Gore) Mališina i Medena stijena u dolini rijeke Ćehotine, pećine Bioče u kanjonu rijeke Morače i Trijebački krš u dolini rijeke Lim.

U lovu su tada, kako se pretpostavlja, učestvovala grupa ljudi koji su nagonili divijač u različite jame i u njima ih drvenim batinama, zašiljenim motkama ili kamenim batovma ubijali. Tek se u kasnijim razdobljima starijeg kamenog doba čovjek se počeo služiti specijalnim alatima namijenjenim za lov, kao što je dugačko koplje i luk sa strijelom, sa kamenim ili koštanim vrhovima.

Turizam na selu: Seosko domaćinstvo Vujić

*Vratio se na
ognjište, stvorio*

rodno rići raj

Piše: Nada Kovačević

Cetinjanin Rajko Vujić nije mogao mirno da spava dok se nije vratio na svoje rodno ognjište u selo Dide u koje prije toga 20 godina niko nije živio. Obnovio je staru kuću i imanje i svoje penzionerske dane sada provodi tamo. I njegova supruga Danijela koja mu u svemu pomaže jedva čeka da se penzioniše i da se tamo potpuno presele. Svim spontano od prije nekoliko godina počeli su da izdaju smještaj, dočekuju putnike namjernike.

Selo Dide se nalazi u zaleđu Boke Kotorske, u netaknutom prirodnom ambijentu Katunske nahije na 650 metara nadmorske visine gdje se sudaraju umjerno - kontinentalna i mediteranska klima. Predstavlja srce Crne Gore u pogledu arhitekture, kulture, istorije i života u surovom crnogorskom kršu.

Nalazi se u kotlini okruženoj planinama. Kroz seoska imanja prolazi stara džada Kralja Nikole što je nekada bila jedina putna veza Crne Gore i Hercegovine.

NIKO NIJE VJEROVAO DA ĆE USPJETI

Kako pričaju Vujići selo je bukvalno bilo napušteno kada su riješili da obnove kuću.

- Kada smo mi počeli da obnavljamo domaćinstvo u selu Dide niko nije živio već 20 godina. Moje želje su ostvarene, sada mirno spavam i ne sanjam ružne snove - ističe Rajko.

Njegova supruga Danijela priča da su kuću počeli da grade u podgoričkom naselju Pričelje, ali od kada je kuća na selu izgorela u požaru Rajka je mučio ružan san i svako jutro se budio sa podočnjacima.

- Jedno jutro mi se povjerio da svaku noć sanja kuću gdje se rodio kako se obrušila, a da dio gdje je ognjište ostaje cijelo - prisjeća se Danijela koja je rođena u Sarajevu.

Pričali su joj da je u crnogorskim porodicama tradicija da obično najmlađi sin ostane da čuva ognjište - kuću.

- Međutim, njegov otac nije imao braće nego pet sestara, a Rajko ima dvije sestre. Imao je i jednog brata, nažalost, poginuo je u saobraćajnoj nesreći kada je Rajko imao 16 godina. Tako da je to njega opteretilo i čim bi zaspao sanjao bi isti san - priča Danijela.

Kaže da su tada odlučili da stopiraju sve radove u Pričelju i da odu na selo.

- I od 2001. godine tamo se ne gasi mješalica - kaže Danijela.

Rajko ističe da su sve radili sami Diđani koji su raseljeni po Cetinju i promorju i drugim gradovima. U selu nije bilo struje, pa su naprono radili i uz veliku slogu doveli struju u selu, popravili put i obnovili bistjernu.

- Mislim da je elektrodistribucija dala stubove, a sve ostalo mi. Prvu noć kada sam zanoćio gore taj san nikad više nijesam sanjao - kaže Rajko.

POČELI SU OD NULE

Prije 28 godina kako dodaje bila je to kuća pod slamom, koja je potom izgorela predpostavljaju od groma, tako da su počeli od nule.

- To je bio okidač da započemo sve iznova. Kupili smo pčele i počeli da dolazimo. Na Pričelju nam je došao jedan roj i Rajko ga je sakupio u košnicu i ponio u Dide. Pitala sam ga tada zašto tamo nosi kad nema nikog, a on mi je rekao da treba nekom tamo da nazove „dobar dan” - prisjeća se Danijela.

Dodaje da je bilo teško. Trebalo je ići u Podgoricu na posao i svakim slobodnim danom na selu. A djeca mala, ćerka u stomaku. Međutim, nijesu se pokajali, napravili su pravi mali raj gdje nema stresa, nervoze. Danijela grabi svaki slobodni dan da ide kod muža i svekrve koji su sada tamo cijele godine.

Rajko je tamo otišao pod stresom, a sad je potpuno relaksiran. Ne pije ništa za pritisak. Sve mu je u redu. Ponekad kada dođe u Podgoricu čudi se gužvi, nervozi... zaboravio je na to, sada živi neki drugi lakši život.

A Rajkovu ideju da počnu da dočekuju turiste mještani sela Dide prihvatili su sa nevjericom. Mislili su da je lud.

- Svi bježe iz Dide, a vi pravite smještaj da vas neko posjeti - često su im govorili.

Međutim, malo po malo vodili su se idejom, da pare koje ulažu nikad neće biti izgubljene i da će na kraju napraviti mjesto gdje će živjeti kada odu u penziju.

- Muž je imao sreću da ode u penziju sa 50 godina

i otišao je odmah na selo. Moja svekrva nije mogla izdržati podgoričku vrućinu, otišla na ljeto i ostala tamo da živi - priča nam Danijela.

Slogom Diđana obnovilo se još sedam kuća, koji tu dolaze povremeno. Mađutim, niko tamo ne živi osim Rajka i njegove majke.

Turisti su u početku prolazili i svračali, tako ostajali.

Jednom godišnje za slavu okupljaju bratstvo Vujića i Draškovića koji su živjeli u Dide. I to im je postala tradicija.

- Hoćemo da svi vide Dide, gdje su njihovi preci živjeli, čak su iz Argentine dolazili da ponesu grumen zemlje - kaže Rajko, dodajući da se ovdje mnogi i upoznaju.

A, turisti traže prenoćište i onda naruče doručak i ručak.

- Sada im gosti dolaze preko Airbnb, gdje se mogu pročitati samo lijepi komentari - priča Danijela.

Počelil su sa jednim apartmanom od 2016. godine, dolje je kuhinja kupatilo, dnevna soba, gore soba sa šest kreveta.

- Došli su nam prvo neki Rusi. On je kardiovaskularni hirurg, radio je na podmornici i rano je otišao u penziju. Imali su malog sina Vlatka. Došli su na 15 dana i onda su molili, kumili da ostanu još. Odu do Kotora, vrate se i kažu katastrofa, boli glava, gužva, i onda kažu „Dide raj, Rajko je kralj” - priča Danijela.

DJECA ŽELE DA SE VRATE NA SELO

Njihov sin Stevan studira Biotehnički fakultet. Petar je otišao u Kanadu i tamo diplomirao turizam, dok je najmlađa ćerka Danja na brodu.

- Stevan ima želju da nastavi očevim stopama, mada i Petar, kaže da će se vratiti vraća za dvije godine. Mislim da država nema sluha za mlade koji hoće da se vrate na selo. Ja kad odem u penziji razmišljam da li ću moći cijelu zimu da budem tamo, jer čim bude mala kišica struja nestane. Interenet je jako loš, signal za telefon isto tako. Penjemo se na brda da nazovemo nekog - priča Rajko.

Dodaje i da zbog tih problema ne mogu ni da pošalju prijavu gostiju MUP-u i račun jer se legalno bave ovim poslom, fiskalizovali se i izvršili su kategorizaciju.

- Da bi se mladi čovjek vratio na selo, mislim da bi država trebala da mu obezbijedi 10 godina života u tom napuštenom kraju. Tako da mi žao što država nema sluha. Nema omladine na selu. Evo, nedavno je organizovano čišćenje mjesnog groblja. Od njih 10, dvoje je moglo da radi trimerom, a ostali samo da grabuljaju. Sela izumiru - kaže Danijela koja je prije 28 godina došla u Crnu Goru na ljetovanje i ostala. U Budvi je sreća Rajka, i proputila autobus za Sarajevo. Ali, kaže nikad se nije pokajala.

A domaćinstvo Vujić nudi boravak i prenoćište u zdravom prirodnom ambijentu, degustaciju tradicionalnih i organskih proizvoda.

Turisti hrane životinje, pomažu u bašti, pješače kroz planinski dio jama, pećina, ladnica, odmaraju u šumi, beru ljekovito bilje, degustiraju šumske plodove, a onda se druže uz logorsku vatru i kampingovanje uz zvuke prirode.

- Želimo omogućiti gostima prijatan odmor koji bi bio u punoj simbiozi sa prirodnom i kulturnom sredinom. Ovakav odmor pružaju upoznavanje sa tradicionalnim načinom života i mještana, uvid u njihovu bogatu i burnu prošlost - kaže Rajko.

U selu kaže njihovo imanje s prostire na 400.000 metara kvadratnih, pogodno za sve namjene u turizmu.

Posjed se nalazi na pola sata od Cetinja i oko jedan sat od Podgorice, Kotor, Nikšića i Lovćena. Posebna vrijednost ambijenta je sačuvana priroda i arhitektura sa zdanjima starih više vjekova kao i kamena guvna, bistijerne, voltovi... Imanje je sa svih strana okruženo kamenim vrhovima koji svaki za sebe čini poseban vidikovac.

Vujići se bave pčelarstvom, ratarstvom, stočarstvom i vinogradarstvom, a u Pričelju imaju 300 stabala raznog voća i 700 čokota loze.

- Držimo ovce, svinje, kokoške, patke, ćurke, mačke, kučke... Trebali bi uskoro da uzmemo magarca. Obično preko ljeta kupimo junad, ali ove godine je skupo. Napravili smo i sušaru i imamo veliku baštu - kaže Rajko.

IMALI SU GOSTE I ZA NOVU GODINU

Mislili su kažu da samo ljeti dočekuju turiste, međutim ove godine je drugačije, počeli su da dolaze već od Nove godine. Zadnji gosti su bili iz Australije, Meksika, Amerike.

- Za Novu godinu smo imali goste iz Izraela. Nije bilo govora da odustanu, iako smo im rekli da može pasti snijeg. Poslije njih su nam stigli Njemci i tako - kaže Danijela dodajući da je veliko interesovanje, a da imaju samo šest kreveta. Gosti su im uglavnom stranci iz cijelog svijeta.

A gosti ih ne zaboravljaju ni kada odu. Ostaju bliski kao porodica.

- Prije par mjeseci došli su Rus i Ukrajinka. On je pobjegao od rata i smješten je u Budvi, a žena ima posao u Sankt Petersburgu. Dolazi povremeno. Sin koji ima dvije godine na kraju me je zvao Mami i nije htio da ode zadnji put kada su dolazili -priča Danijela.

Trude se da budu ambasadori Crne Gore.

- Dajemo sve od sebe da nas predstavimo u najboljem mogućem svijetlu - kaže Danijela i dodaje da je ovo prva godina da su definisali cijene usluga.

- Prošlih godina dođu gosti, prespavaju, jedu i pitaju koliko su nam dužni, a Rajko kaže „onoliko koliko ste zadovoljni“. Bila su četvorica Italijana, imali su po 23 godine... Iz Bara su krenuli na Žabljak i naveo ih put ovuda, bili su gladni. I htjeli su sve da probaju. Taj dan sam neku boraniju sa jag-njetinom pravila. Oni su taj dan sve probali što je bilo i od pića i od hrane. Non stop je bilo smijeha

i na kraju pitali koliko su dužni za uslugu. Mi im kažemo „onoliko koliko ste zadovoljni“, a jedan od njih kaže „koliko sam zadovoljan dao bih sve što imam“ - priča Danijela.

Turisti se dive raju, tišini prirodi, cvrkutu ptica i zdravoj hrani. A stranci rade i pričaju sa svojom djecom.

- Oni toliko pričaju sa djecom, i ne drže ih pod staklenim zvonom kao mi našu. Gola, bosa, trče po livadi, puste ih tako. Oni se više igraju sa njima, manje je telefona - priča Danijela koja jedva čeka da ode u penziju i pridruži se mužu i njihovom malom raju.

Hranu mogu pripremati i gosti

Danijela objašnjava da u njihovom domaćinstvu hranu mogu pripremati sami gosti ili oni pripremaju za goste na tradicionalan način, na verige ili ispod sača, od sastojaka koji su uglavnom njihova proizvodnja ili su nabavljeni od susjednih domaćinstava.

- Jelovnik ne postoji, već se priprema i nudi domaća hrana. Neophodno je naglasiti da li je potrebno pripremati vegansku ili vegeterijansku kuhinju, ali i to da li je gost alergičan na neke sastojke - objašnjava Danijela.

*Kada smo mi počeli da obnavljamo
domaćinstvo u selu Dide niko nije živio
već 20 godina. Moje želje su ostvarene,
sada mirno spavam i ne sanjam ružne
snove - ističe Rajko Vujić*

OSVRT NA MEĐUNA NAUČNU KONFEREN NP PROKLETIJE

Povodom jubileja 15 godina od osnivanja i rada Agencije za zaštitu životne sredine kao i jubileja 32. godine od donošenja Deklaracije o ekološkoj državi, u Nacionalnom parku "Prokletije" u periodu od 20. do 22. septembra ove godine organizovana je međunarodna naučna konferencija pod nazivom: "Zaštita prirode i životne sredine, stanje, značaj i perspektive".

Međunarodna naučna konferencija, okupila je stručnjake iz zemlje i inostranstva, donosioc

politika i ekološke aktiviste koji su razgovarali o ključnim ekološkim pitanjima i dijelili svoja iskustva. Govornici su istakli važnost nauke, stručnosti i zajedničkog napora u zaštiti prirode i životne sredine.

Pomenuta konferencija predstavlja korak više ka boljem razumijevanju i rješavanju ekoloških izazova kako u Crnoj Gori, tako i u cijelom regionu i Evropi, a sve sa ciljem očuvanja prirode kako za sadašnje, tako i za buduće generacije.

RODNU NCIJU U

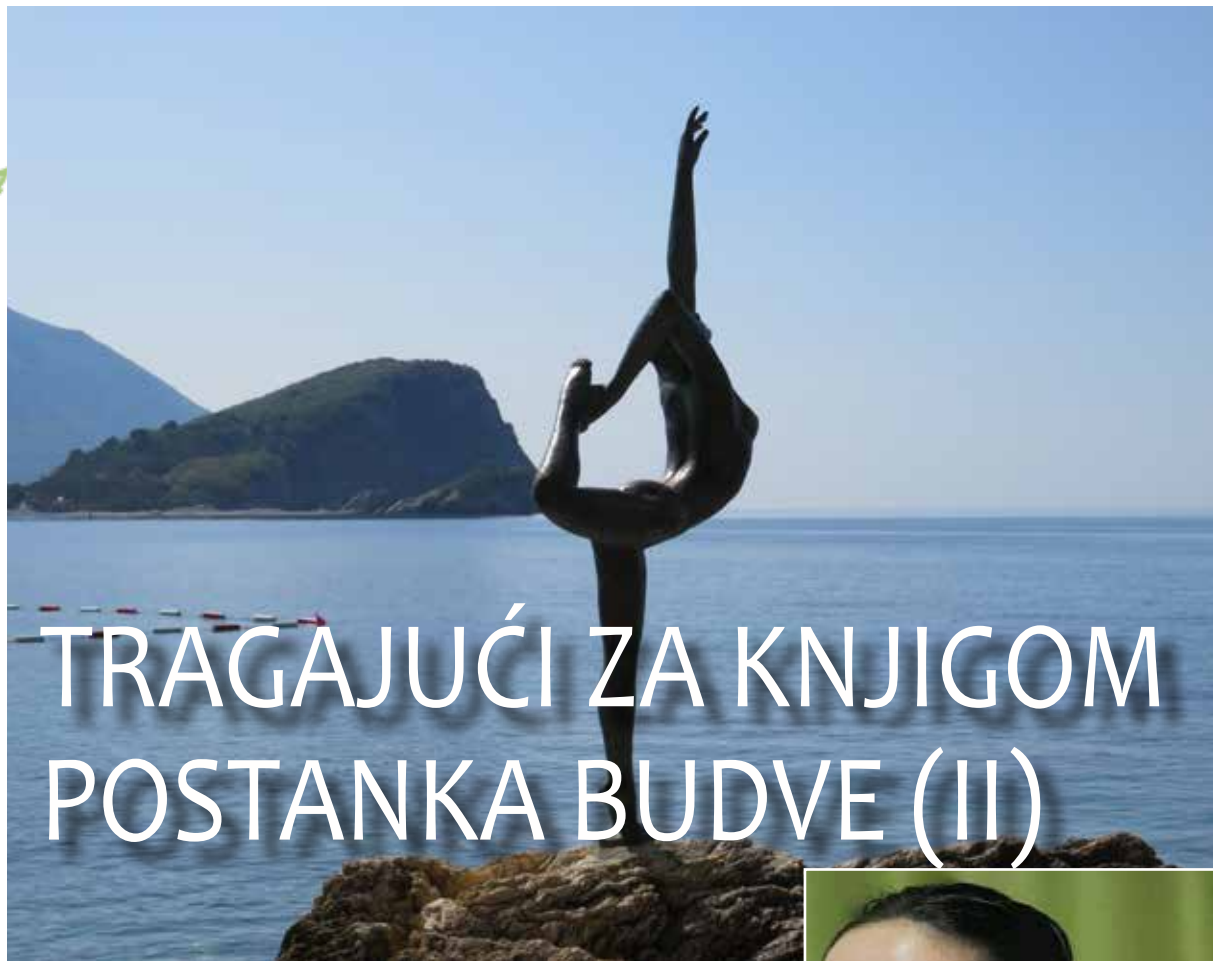

mr Jasmin Spahić dipl.oecc

Konferencija je bila povod za razmjenu stručnih mišljenja i razgovora, druženja i prisustvo velikog broja stručnjaka iz ove oblasti povrđujući veliko interesovanje i brigu za životnu sredinu u Crnoj Gori i regionu. Međutim, prostora i posla kako za zaštitu i unaprijeđenje zaštićenih područja tako i cjelokupne životne sredine ima dosta i naredni period se mora intezivirati uključujući prije svega struku i sve građane i institucije.

Zapažene radove na konferenciji imali su Božidar Proročić, književnik i publicista, sa temom "Uloga i značaj lokalne zajednice u očuvanju i afirmaciji NP Lovćen", kao i mr Jasmin Spahić dipl. oecc sa temom " Ekonomski razvoj zaštićenih područja Crne Gore, procjena dobiti". zaposleni u JP Nacionalni parkovi Crne Gore.

Kada je vrhovni bog Zevs, u liku bika, oteo Evropu, sidonski kralj Agenor je poslao „sino-ve da tragaju za jedinom sestrom, zabranivši im da se vrate bez nje. [...] Sve se ovo dogodilo pet generacija pre nego što je Herakle, Amfitrionov sin, rođen u Grčkoj.“ (Robert Grevs: „Grčki mitovi“, Beograd, 2002, str. 158 i 159). Ne znajući tačno kuda se bijeli bik zaputio, Agenorovi sinovi krenuše različitim putevima. Poslije izvjesnog vremena braća odustadoše od potrage za sestrom, izuzev Kadma. On je - zapravo - sa majkom Telefasom zaplovio u pravci Rodosa. Potom su dospjeli u zemlje tračkih Edonjana gdje je Telefasa iznenada umrla. Nakon majčine smrti, Kadmo je pošao u Delfe da u proročištu sazna gde se nalazi Evropa. Kroz usta proročice Pitije bog Apolon mu je rekao da odustane od daljeg traganja za sestrom i da sagradi grad na mjestu do koga će ga dovesti jedna krava. Dok je prolazio kroz Fokidu ugledao je kravu koja je na bedrima imala znakove u vidu bijelih polumjeseca. Kadmo je kupio tu kravu i dugo je pratio, sve do tebanskog polja, gdje se životinja srušila od umora (tu sada stoji grad Teba). Na tom mjestu postavio je Atinin kip i odlučio da boginji

Priredila: Sanja Bajović, biolog

žrtvuje kravu. Pošto mu je za žrtvu bila potrebna voda, Kadmo je poslao nekoliko svojih pratilaca da je donesu sa obližnjeg izvora. Strašni zmaj, posvećen bogu Areju, koji je čuvao taj izvor, napao je i usmratio većinu Kadmovih drugova. Na njihove povike i zapomaganje Kadmo je dojurio i ubio zmaja, zgnječivši mu glavu stijenom. Po savjetu boginje Atine, on je zmajeve zube posijao u uzoranu zemlju. Iz posijanih zuba odmah su iznikli naoružani ljudi - Sparti ili „Posijani“. Kadmo udari kamenom na njih, a oni - ne tražeći pravog krivca - započеше ljuti boj među sobom. Poslije tog žestokog okršaja, u životu je ostalo samo pet Sparta.

Zbog ubistva zmaja, Kadmo je morao osam godina da služi Areja. Poslije tog pokornog odsluženja, Atina mu je darovala vlast nad Ostaci Kadmeje (Tebe) Beotijom (ova oblast se nalazi sjeverno od istočnog dijela Korinskog zaliva). Uz pomoć preostalih Sparta, Kadmo je sagradio tebanski Akropolj, koji je po njemu imenovan Kadmeja. Zevs mu je zatim za suprugu dao Harmoniju, plavokosu kćer Afrodi-

te i Areja. Kadmovo i Harmonijino vjenčanje proslavljeno je u najvećem sjaju u Kadmeji, utvrđenju oko koga će se kasnije razviti grad Teba. To je bila prva svadba jednog smrtnika kojoj su prisustvovali svi bogovi sa Olimpa. Treba reći da su Olimpljani donijeli mladencima bogate poklone. Od tada je Kadmo postao jedan od najmoćnijih i najbogatijih grčkih kraljeva.

Pogled sa Zavale na urbanu cjelinu Budve

PJESME, ESEJI I ZAPISI O LOVCENU I NJEGOŠU

Redakcija časopisa Jezerski vrh priredila je za ovaj broj pjesme koje su posvećene Lovčenu i Petru I Petroviću Njegošu. Lovćen je bio i ostao inspiracija mnogima iz bogatog poetskog nasljeđa odabrali smo neke

IZLAZAK NA LOVĆEN

„Izlazak na Lovćen bio je za mene kao da sam se još jednom rodio na svijet; još jedan, iznenađan, nastanak toga svijeta, nastanak, prije svega, u visinu. Koliko je toga dana Crna Gora stremila u tu visinu, s koliko mjesta, kolikim vrhovima u sunčanoj izmaglici! Na jednoj strani ležala su – izlomljena, iskošena – okamenjena džinovska oranja Čeva, čevsko razbojište – koplja, oklopi, sedla, potkove koje još odsijevaju na suncu. Na drugoj je voda Skadarskog jezera – čas tamna, čas siva, čas zelena – prodirala u crnogor-

ski kamen nezadrživim horizontalnim račvama. Na trećoj, i sasvim blizu i sasvim ispod svijeta, vidio se bunar mora: on se spuštao, prosijedao se sve niže, smanjujući se, bivajući sve dublji a sve prozirniji – od prosijedanja. Na četvrtoj i petoj propinjali su se, toliko stanovni u temelju, Durmitor i Komovi, s Lovćena visoki kao niotkud drugo – Lovćen u do vrha i još čovjeku do podgrlca. Koliko je sve to bilo sjedinjeno, zgomilano, koliko stiješnjeno – ali to je snažna tjeskoba stroja i logora koji se orma za još neku bitku. I koliko, u isto vrijeme, širine, prostora, prodiranja u visinu – to je Njegoš morao da gleda, to i mrtav! I mene je, uporedo s tim kako su me podilazila ta okamenjena bojišta, te vode i visovi, sva ta Crna Gora, odjednom, odnekud, poduzeo bol, pa bojazan: kako bi to bilo strašno za mene, koji sam danas prvi put ovdje, kad bi se desilo da više ne uzmognem biti! I osjetio sam, tu prvi put tako, daje sve to što vidim prosto moje

prošireno biće, i pokušavajući da vidim i zamislim nevidljive granice, osjetio sam ih kako čovjek osjeća granice grudi i rebara kad ga obuzme uzbuđenje, oblije dobar vjetar. ”

Legendarni Radovan Zogović, (1907-1986). U društvu Iva Andrića, godine 1947, prvi put popeo se na Lovćen. U tekstu („Bilješke o Andriću“)

ŠETNJA NA LOVĆEN

S kakvom se čovjek radošću gubi
U Lovćen - brda gustoj alugi -
Kakav li pokoj duša osjeća
Kod onoliko krasnoga cv'jeća!

Tu ne sm'je briga, još manje žalost
Budit' te gore presrećnu samost;
Samo je slavuja dozvoljen glas,
Koji jo dava još ljepši kras.

Srećna mi budi, Lovćen - planino
I hrani tvoje prijatno hladilo
Za svake tople ka' moje grudi; -
Slobodi svagda ti pribjeg budi!

Nek duge tvoje bukove grane
Od sn'jega mile ružice brane,
I mjesta ona, gdje sam ih brao
I tako slatko na njima spao.

Korita vodo, ne topi naglo
Nam'jenut cv'jetak na moje blago;
Voda t' je bistra, al' hladna vlaga;
Cv'jet će uvenut', a nestat' blaga!

15. Maja 1858.

(Nikola I Petrović-Njegoš, 1841-1921, kralj i gospodar Crne Gore)

LOVĆEN

Greju li te Gospodaru gromovi
Pod ukrštenim rebrima
Više nego tri matornja srca
Služe li te visine device
I oblaci krilaši
Vernije nego mi pusti
I grešni sa svoga neznanja
Čuješ li svoju započetu pesmu
Što se iz naše zatravljenе duše
Ka tebi i sad uznosi
I za kraj cvoj tebi moli
Od neizrečenih svojih crnih biljura
Zavičaj od ovog našeg viši
I svakom zlu nedostižan
Sagradi nam Gospodaru

Vasko Popa, srpski pjesnik i akademik (1922-1991)

ROB NA LOVĆENU

Ali ne, to još uvek nije vreme
To je jedno mesto
koje prepoznajem u prostoru
Mrtve su gore odakle ta reč dođe
Svingo s pticom lažljivom umesto lica koje
Svlada
tajna iza slepe maske. Rođenje je jedina nada.
Vidim smeđe mostove preko kojih nema ko da
prođe.
Spavaj ti i tvoja sudbina pretvorena u brdo,
kruta
gde provejava smrt i ljubav ne spasava.
Dan i noć si pomirio u svojoj smrti što nas
obasjava.
Taj san je u noći produžetak dana i puta.
Šta si ptica ili glas koji luga
pod divljim nebom gde te pesma ostavila samog
na vrhu Lovćena s čelom punim sunca, tamo
gde ne postoji vreme, gde jedna svetlost žuta
negde u visini čuva otisak tvoga lica.
Čoveče tajno feniks je jedina istinska ptica.

Branko Miljković, srpski i jugoslovenski pjesnik (1934-1961)

K O T O R

TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE KOTOR
TOURISM ORGANISATION OF KOTOR

Centuries Young.

**Kod Pera na Bukovicu
1881**

069/055-021

eco taxi

CETINJE

ECO TAXI JE PRAVI IZBOR ZA VAS!
Pozovite Vas omiljeni TAXI na

Viber WhatsApp

067 002 012

WiFi FREE

**POLJOPRIVREDNO GAZDINSTVO
KUSTUDIĆ MAJSTORI 4 km**

kontakt:067 814 584; 069 726 384

CJELOKUPNE LOGISTIČKE USLUGE

POMORSKI TRANSPORT

KOPNENI TRANSPORT

AVIO TRANSPORT

CARINSKE USLUGE

LOGISTIČKE USLUGE

+382 20 441 900 | sales@zetatrans.com | www.zetatrans.com

Opština
PLAV

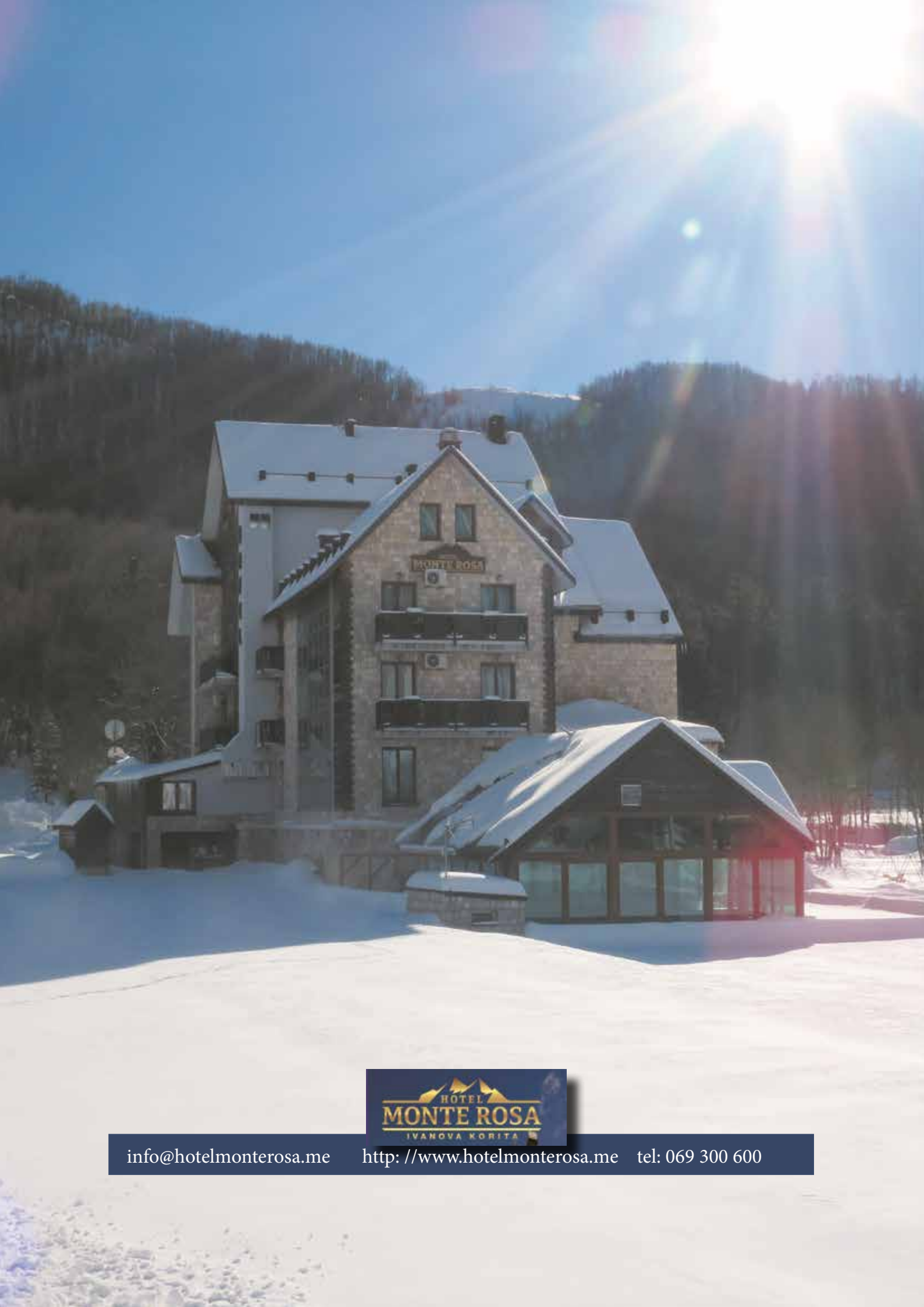
Opština
CETINJE

Restoran Vladika – Lovćen
Contact +38267220141

OPŠTINA
MUNICIPALITY
KOTOR

info@hotelmonterosa.me

<http://www.hotelmonterosa.me>

tel: 069 300 600